СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ
Факултет „Производствен и търговски бизнес“
Катедра „Аграрна икономика“

МЕЖДУНАРОДНА
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ

СЪСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМИ ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО И РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО

Свищов, 4 октомври 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 35 години от създаването на катедра „Аграрна икономика“ и е част от научните форуми, отбелязващи 83 годишнината на Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2019

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Почетен председател:
Доц. д-р Иван Марчевски – Ректор на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов
Председател:
Доц. д-р Марина Николова – Ръководител катедра „Аграрна икономика“
Членове:
Доц. д-р Маруся Линкова
Доц. д-р Виолета Блажева
Доц. д-р Наталия Неделчева
Гл. ас. д-р Радка Ненова
Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева
Гл. ас. д-р Илияна Кръстева
Ас. д-р Пламен Петров
Докторант Боряна Георгиева

МЕЖДУНАРОДЕН РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Проф. д-р ик. н. Сергей Горлов (Русия)
Членове:
Проф. д-р ик. н. Сергей Охрименко (Молдова)
Проф. д-р ик. н. Антонина Ряховская (Русия)
Проф. д-р Маджди Осман (Египет)
Проф. д-р Нидал Шабан (Ирак)
Проф. д-р Dragan Petrovic (Сърбия)
Проф. д-р Sonja Jovanovic (Сърбия)
Доц. д-р Йоана Панагорец (Румъния)
Доц. д-р Марина Николова (България)
Доц. д-р Маруся Линкова (България)
Доц. д-р Bahodirjon Nosirov (Узбекистан)
Доц. д-р Ziyoydin Israilov (Узбекистан)

Научен секретар:
Доц. д-р Маруся Линкова
Технически секретар – Мария Чонова

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-1762-3

СЪДЪРЖАНИЕ

Доц. д-р Марина Николова, Доц. д-р Маруся Линкова
ТРИДЕСЕТ И ПЕТ ГОДИНИ КАТЕДРА
“АГРАРНА ИКОНОМИКА”.....7

Организация и управление на инвестициите и иновациите в агросектора

Профессор, доктор экономических наук Ряховская Антонина Николаевна
СЕЛЬСКОЕ ХОЗЯЙСТВО РОССИИ: ВОЗМОЖНОСТИ
ДЛЯ ОПЕРЕЖАЮЩЕГО РАЗВИТИЯ.....25

Doctor of Science, Professor Sergei Mihajlovic Gorlov, Gorshenin Alexander Yuryevich, Assistant professor, Syromyatnikov Denis Aleksandrovich
МЕТОДОЛОГИЯ АНАЛИЗА ПРОБЛЕМ УПРАВЛЕНИЯ
РАЗВИТИЕМ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА 40

Dr. Abduaziz Abduvasikov, Dr. Bahodirjon Nosirov
THE EVOLUTION OF AGRICULTURAL MARKETS
OF UZBEKISTAN 48

Доц. д-р Гена Велковска
ЕКОЛОГИЧНАТА ОЦЕНКА И ОЦЕНКАТА НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ
ВЪРХУ ОКОЛНАТА СРЕДА В КОНТЕКСТА
НА СТРОИТЕЛСТВОТО ВЪРХУ ЗЕМЕДЕЛСКИ ТЕРИТОРИИ.....56

Доц. д-р Искра Маринова Пантелеева
НАУЧНА И ИНОВАЦИОННА ПОЛИТИКА – НЯКОИ
СЪЩНОСТНИ АСПЕКТИ.....63

Доц. д-р Виолета Блажева
КРИЗИТЕ В АГРАРНИЯ СЕКТОР 70

Гл. ас. д-р Радка Ненова
ПРИЛОЖЕНИЕ НА ИНОВАЦИИ В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО
ОТ ЧЕТВЪРТО ПОКОЛЕНИЕ 76

Гл. ас. д-р Елица Лазарова
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПРИЛАГАНЕ ТЕОРИЯТА
НА ОГРАНИЧЕНИЯТА В АГРОБИЗНЕСА 82

Гл. ас. д-р Явор Станев
СЕЛСКОТО И ГОРСКОТО СТОПАНСТВО
В КРАЙДУНАВСКИЯ РЕГИОН 91

Гл. ас. д-р Милен Динков
ИНОВАЦИИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА КОНКУРЕНТНО
И ПРИОБЩАВАЩО ЗЕМЕДЕЛИЕ 97

Доктор по икономика Михаил Билев
ПРОБЛЕМИ И ВЪЗМОЖНОСИ ЗА РАЗВИТИЕ НА
ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ КООПЕРАЦИИ В БЪЛГАРИЯ 105

Докторант Валери Велковски
ПАРЦЕЛАРНИТЕ ПЛАНОВЕ И ТЯХНАТА РОЛЯ
В АГРОУСТРОЙСТВЕНИТЕ МЕРОПРИЯТИЯ 114

Студент Веселин Иванов
СЪСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМИ ПРИ РАЗВИТИЕТО
НА ФАМИЛНОТО ЗЕМЕДЕЛСКО СТОПАНСТВО 123

Предприемачески инициативи и възможности за диверсификация в агробизнеса

Доц. д-р Теодора Филипова
СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА НЕОБХОДИМИТЕ ТЪРГОВСКИ
КОМПЕТЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЖЕНСКО
ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В ИТАЛИЯ И БЪЛГАРИЯ 133

Доц. д-р Христо Сирашки
ТВОРЧЕСТВОТО В ИНОВАЦИОННАТА ДЕЙНОСТ 139

Доц. д-р Галина Тодорова
СЕЛСКОСТОПАНСКАТА АВИАЦИЯ-АКТИВЕН ПОМОЩНИК ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО В РЕГИОН ПЛЕВЕН 145

Гл. ас. д-р Илияна Кръстева
ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА ПАЗАРА НА РАПИЦА 152

Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева
ДОХОДИТЕ - НЕОБХОДИМОСТ НА СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЕ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКА УСТОЙЧИВОСТ 158

Гл. ас. д-р Любка Илиева
ИЗСЛЕДВАНЕ ЗНАЧЕНИЕТО НА ТУРИЗМА ЗА РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ 163

Гл. ас. д-р Венцислав Перков
СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА НЕОБХОДИМИТЕ ЛОГИСТИЧНИ КОМПЕТЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЖЕНСКО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В ИТАЛИЯ И БЪЛГАРИЯ 170

Ас. д-р Любомира Тодорова
РЕЛАЦИЯ МЕЖДУ ЛОЗОВИТЕ НАСЪЖДЕНИЯ, ВИНОПРОИЗВОДСТВОТО И ВИНЕНИЯ ТУРИЗЪМ 176

Ас. д-р Павлин Павлов
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ФИНАНСИРАНЕ НА АЛТЕРНАТИВЕН ТУРИЗЪМ В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ 182

Финансово-счетоводни аспекти и социално застрахователна защита в селското стопанство

Проф. д-р Андрей Захариев, д-р по ик. Ивайло Маринов
БЪЛГАРИЯ И РУМЪНИЯ ПО ПЪТЯ НА РАСТЕЖА И КОНВЕРГЕНЦИЯТА – СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ И ОЦЕНКА 191

Проф. д-р Атанас Атанасов
ЗЕМЕДЕЛСКИЯТ СЧЕТОВОДЕН ОТЧЕТ КАТО НЕОБХОДИМА БАЗА ОТ ДАННИ ЗА ЦЕЛИТЕ НА СИСТЕМАТА ЗА ЗЕМЕДЕЛСКА СЧЕТОВОДНА ИНФОРМАЦИЯ 200

Доц. д-р Иванка Димитрова, д-р Диана Янкова
СПЕЦИФИЧНИ ОСОБЕНОСТИ ПРИ КАЛКУЛИРАНЕТО И ОЦЕНКАТА НА ЗЕМЕДЕЛСКАТА ПРОДУКЦИЯ 208

Доц. д-р Галя Иванова-Кузманова
ПРОБЛЕМИ ПРИ СЧЕТОВОДНОТО ОТЧИТАНЕ НА КВОТИ ЗА ЕМИСИИ НА ПАРНИКОВИ ГАЗОВЕ.....216

Доц. д-р Диана Крумова
ВЪПРОСИ НА КОМПЮТЪРНОТО СЧЕТОВОДСТВО В СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ 222

Доц. д-р Венцислав Вечев
ОСОБЕНОСТИ ПРИ ОЦЕНЯВАНЕТО НА ПРЕДОСТАВЕНИТЕ ОБЕЗПЕЧЕНИЯ ОТ ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИТЕЛИ В БАНКИТЕ.....228

Ас. д-р Пламен Петров
РОЛЯТА НА АГРАРНИЯ СЕКТОР В СИСТЕМАТА НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА.....235

Докторант Станислав Шишманов
ПЛАТЕЖНО ПОСРЕДНИЧЕСТВО НА ТЪРГОВСКИТЕ БАНКИ ПРИ УРЕЖДАНЕ НА ВЗАИМООТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИТЕЛИ И ДЪРЖАВНИЯ И ОБЩИНСКИТЕ БЮДЖЕТИ.....241

Маркетинг, дистрибуция и търговия със селскостопански продукти

Доц. д-р Пенка Горанова
РЕКЛАМНА КАМПАНИЯ НА ФИРМА “ЖИТАРА” ООД.....251

Доц. д-р Марина Николова
СЪСТОЯНИЕ НА ПАЗАРА НА ЗЕМЕДЕЛСКИ ЗЕМИ
В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ 261

Доц. д-р Симеонка Петрова
ВЛИЯНИЕ НА СПЕЦИАЛИЗАЦИЯТА НА АГРАРНОТО
ПРОИЗВОДСТВО ВЪРХУ АСОРТИМЕНТНОТО
ПРЕДЛАГАНЕ 273

Доц. д-р Петранка Мидова
ПАЗАРЪТ НА СЛЪНЧОГЛЕДОВО ОЛИО – АНАЛИЗИ
И ПЕРСПЕКТИВИ.....281

Доц. д-р Маргарита Шопова
СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ
НА ИЗПОЛЗВАНАТА ЗЕМЕДЕЛСКА ПЛОЩ.....289

Доц. д-р Красимира Славева
СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ ВЪВ ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ
НА БЪЛГАРИЯ СЪС СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ 296

Доц. д-р Любомир Любенов
СЕГМЕНТИРАНЕ ПАЗАРИТЕ НА ПЧЕЛЕН МЕД
В ОБЛАСТ РУСЕ.....304

Гл. ас. д-р Галя Георгиева
ВИДОВО МНОГООБРАЗИЕ НА БИОПРОДУКТИТЕ
В ОБЛАСТ ВЕЛИКО ТЪРНОВО 309

Доктор по икономика Георги Димитров
ПРИЛОЖЕНИЕ НА МЕТОДИТЕ ЗА БИЗНЕС ПРОГНОЗИРАНЕ
В АГРАРНИЯ СЕКТОР.....317

Докторант Александър Ангелов
УПРАВЛЕНИЕ НА ЗАПАСИТЕ ОТ ДОСТАВЧИЦИТЕ
ВЪВ ВЕРИГИТЕ НА ДОСТАВКА В СЕЛСКОТО
СТОПАНСТВО 330

Студент Надежда Беновска
ХАРАКТЕРИСТИКА НА ХИБРИДЕН СОРТ ЦАРЕВИЦА
КНЕЖА 509. НОВИТЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРОМЕНЯТ
ИКОНОМИКАТА 336

Информационни технологии в селското стопанство

Проф. д.ик.н Сергей Охрименко, доц. д-р Агоп Саркисян,
докторант Сергей Пянковский
ИНФОРМАЦИОННО ОСИГУРЯВАНЕ НА ПРОЦЕСИТЕ
ПО УПРАВЛЕНИЕ НА ИЗВЪНРЕДНИ СИТУАЦИИ 347

Доц. д-р Светослав Илийчовски
АНАЛИЗ НА ДИГИТАЛНИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ НА ЖЕНИТЕ
ПРЕДПРИЕМАЧИ В БЪЛГАРИЯ И АНГЛИЯ 354

Антоний Богданов
ИТ АВТОМАТИЗАЦИЯ В ЗЕМЕДЕЛИЕТО.....360

Екологизация и устойчиво развитие на селското стопанство

Prof. DSc. Shaban Nidal, Dr. Erika Andenna Dr. Kadhum Eman,
Dr. Luay Tailah
AGRONOMISTS JOB DON'T REDUCE NATURAL RESOURCES
TO MEET TODAY'S NEEDS WITHOUT COMPROMISING
THE NEEDS OF FUTURE GENERATION.....369

Доц. д-р Минка Анастасова – Чопева
РАВНИЩЕ НА СОЦИАЛНАТА УСТОЙЧИВОСТ
В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО 378

Доц. д-р Тихомир Личев
ДЕМОГРАФСКИЯТ ВЗРИВ“ И ГЛОБАЛНИТЕ КЛИМАТИЧНИ
ПРОМЕНИ.....386

Албена Симеонова, Пепо Петров
БИОЛОГИЧНОТО ЗЕМЕДЕЛИЕ В БЪЛГАРИЯ - СЪЩНОСТ
И ПРОБЛЕМИ. САНКЦИИ, ДОБРИ ПРАКТИКИ
И ИНОВАЦИИ.....392

Гл. ас. д-р Емил Николов
ИНТЕГРИРАНЕ НА КОРПОРАТИВНАТА СОЦИАЛНА
ОТГОВОРНОСТ В ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ КООПЕРАЦИИ.....403

Гл. ас. д-р Иван Маринов
УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО
В БЪЛГАРИЯ ЧРЕЗ ИМПЛЕМЕНТИРАНЕ
НА КОРПОРАТИВНАТА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ 410

Гл. ас. д-р Десислава Алексиева
ИНТЕРЕСИ В УПРВЛЕНИЕТО.....417

Гл. ас. д-р Елена Йорданова
ЕКОЛОГИЧНА ОТГОВОРНОСТ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ 423

Докторант Валерия Николаева
ИНТЕЛИГЕНТНО ПО ОТНОШЕНИЕ НА КЛИМАТА
ПРОИЗВОДСТВО НА КАРТОФИ.....428

Магистър Галина Мирчева
БАЛАНС МЕЖДУ ПРИРОДО-ЕФЕКТИВНО И МОДЕРНО-
ТРАДИЦИОННО СТОПАНСТВО
(по примера на смесено животновъдно-растениевъдно стопанство
в с. Петърница, общ. Долни Дъбник, обл. Плевен) 437

Студент Анета Врайкова
БИОРАЗНООБРАЗИЕТО И ПРЕХОДА КЪМ ПО-ЕКОЛОГИЧНА
ИКОНОМИКА 444

Студенти Радой Йосифов и Анета Врайкова
АНАЛИЗ НА ПРЕДЛАГАНИТЕ БИОПРОДУКТИ
В ХРАНИТЕЛНА ВЕРИГА БИЛЛА БЪЛГАРИЯ 450

Правни, исторически и социално-културни бариери на общата селскостопанска политика в Европейския съюз

PhD. Associate Professor Panagoreț Ioana, PhD. Associate Professor Panagoreț Dragoș, PhD. Lecturer Panagoreț Andreea
FOOD SAFETY POLICIES AND STRATEGIES IN ROMANIA 461

К.э.н., старший преподаватель Елена Сергеевна Шараг
ВЛИЯНИЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ НА РАЗВИТИЯ
АГРОСЕКТОРА УКРАИНЫ 472

Доц. д-р Маруся Линкова
ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ИМПЕРАТИВИ И ФЛУКТУАЦИИ
В РАЗВИТИЕТО НА АГРОБИЗНЕСА 478

Доц. д-р Ирена Емилова
ЗА СОЦИАЛНАТА РОЛЯ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ КООПЕРАЦИИ..486

Доц. д-р Николай Марков, доц. д-р Светослава Стойчева
НЕРАГЛАМЕНТИРАНИЯ ТРУД – СОЦИАЛЕН ДЪМПИНГ
В ЖИВОТНОВЪДСТВОТО.....491

Гл. ас. д-р Надежда Цветкова
ПРЕЗДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ДЕЙНОСТТА
НА ЗЕМЕДЕЛСКИЯ ПРОИЗВОДИТЕЛ-ПЧЕЛАР 502

Мирослав Маринов
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ
КООПЕРАЦИИ В УСЛОВИЯТА НА ЗАСИЛЕНА
КОНКУРЕНЦИЯ.....507

Доктор Георги Ангелов
ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО И ВЪЗДЕЙСТВИЕТО
НА ПОДХОДА ЛИДЕР ВЪРХУ МЕСТНОТО РАЗВИТИЕ
ЗА ПЪРВИЯ ПРОГРАМЕН ПЕРИОД НА ПРСР (2007-2013).....513

Докторант Боряна Георгиева
ОСНОВНИ АСПЕКТИ И ПРОБЛЕМИ ПРИ ДЕФИНИРАНЕ
НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ В БЪЛГАРИЯ.....522

Докторант Росен Коцев
НЯКОИ ХАРАКТЕРИСТИКИ И ПРОБЛЕМИ НА СЕЛСКИТЕ
РАЙОНИ В КОНТЕКСТА НА АГРАРНИЯ СЕКТОР
В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ 529

Докторант Елена Ташкова
ДЕЙНОСТИ В РЕГИОНА НА ОБЛАСТ БЛАГОЕВГРАД/
ОБЛАСТНА ДИРЕКЦИЯ НА ДФ „ЗЕМЕДЕЛИЕ“ –
БЛАГОЕВГРАД 540

Докторант Цветан Марков
АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО НА ОБЕКТИТЕ НА
ИНДУСТРИАЛНА СОБСТВЕНОСТ В БЪЛГАРИЯ 548

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ

**СЪСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМИ ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО
И РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО**

Свищов, 4 октомври 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 35 години от създаването на катедра „Аграрна икономика“ и е част от научните форуми, отбелязващи 83 годишнината на Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов

ISBN 978-954-23-1762-3

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

ИНФОРМАЦИОННО ОСИГУРЯВАНЕ НА ПРОЦЕСИТЕ ПО УПРАВЛЕНИЕ НА ИЗВЪНРЕДНИ СИТУАЦИИ

Професор д.ик.н Сергей Охрименко,
Лаборатория по Информационна сигурност към Молдовската икономическа академия, Кишинев, Молдова
Доцент д-р Агоп Саркисян,
Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов, България
Докторант Сергей Пянковский,
Международен независим молдовски университет, Кишинев, Молдова

***Резюме**: В разработката са анализирани статистически данни, които характеризират количественни данни за извънредни ситуации с техногенен, природен и биологогично-социален характер. Предложена е структура на модел за управление на рискове, включваща четири етапа. Определена е необходимостта от разработване на мероприятия за осигуряване на информационна сигурност.*

***Ключови думи**: извънредни ситуации, информационни системи, вземане на решения, защита на информацията*

Въведение

В цял свят ежегодно се увеличава броят на техногенните катастрофи и аварии, земетресения, наводнения, свлачища и други опасни действия и предизвиканите от тях социални, икономически и екологични загуби и вреди. Може да се проследи световната тенденция за нарастване мащабите от последствията от извънредните ситуации. В такива условия се проектират информационни системи за поддържане вземането на решения за противодействие и ликвидиране на извънредните ситуации.

Под извънредна ситуация (ИС) трябва да се разбира нарушаване на нормалните условия на жизнената дейност на населението в даден обект или на определена територия вследствие на аварии, катастрофи, стихийно бедствие с техногенен, природен или биологично-социален характер, които са довели или могат да доведат до човешки или материални загуби (Вишняков Я.Д. и др., 2007 и Пянковский С.П., 2019].

Малко статистика

Нека анализираме статистическите данни за дейността на Службата за гражданска защита и извънредни ситуации на Република Молдова за 2019 г. (Nota informative cu privire la situatiile exceptionale si incendiile care s-au produs in Republica Moldova pe parcursul lunilor Ianuarie - Iunie 2019).

Може да се види например, че анализът на статистическите данни за извънредните ситуации (ИС) свидетелства, че през периода януари-юни 2019 г. (в сравнение със същия период през 2018 г.), броят им е нараснал с 51% (от 125 до 189 случая).

За посочения период на 2019 г. са били регистрирани: 96 ИС с техногенен характер; 91 ИС с природен характер; 2 ИС с биологично-социален характер; - 786 пожара, в резултат на които е бил нанесен материален ущърб на стойност 28,5 млн. молдавски леи.

В резултат на ИС и пожари са пострадали 163 човека, от които 62 загинали (включително 3 деца). Общо, броят на загиналите се е увеличил с 11% в сравнение с 2018 година (от 56 на 62 души). При спасителни операции са били спасени 142 човека.

В таблицата по-долу са приведени статистически данни, характеризиращи ИС и пожарите през периода 2018-2019 г.

Таблица 1. Статистически данни за ИС и пожарите през 2018-2019 г.

Показател	2018	2019
ИС с техногенен характер	75	96
Материални загуби (млн. леи)	100	-
ИС с природен характер	45	91
Материални загуби (млн. леи)	246475,7	535637,5
ИС с биологично-социален характер	5	2
Общо за ИС	125	189
Материални загуби (млн. леи)	246641,9	535637,5
Пожари	799	786
Материални загуби (млн. леи)	40197,3	28515,5

Източник: Nota informative cu privire la situatiile exceptionale si incendiile care s-au produs in Republica Moldova pe parcursul lunilor Ianuarie - Iunie 2019. http://dse.md/ro/date_statistice

На пръв поглед приведените данни са слабо свързани със селското стопанство, но данните от следващата таблица пряко характеризират загубите от природни бедствия.

Таблица 2. Характеристика на извънредните ситуации с природен характера в 2019 г.

№ п\п	Извънредна ситуация	Брой	Материални загуби (млн. леи)
1	Урагани	7	7013,6
2	Торнадо	4	23553,6
3	Суша	1	121
4	Прашна буря	1	4811
5	Измръзване	2	2617,4
6	Силна градушка	12	28878,9
7	Силен дъжд	21	76730,4
8	Силен дъжд с градушка	27	198355,9
9	Силен вятър със силен дъжд	4	92255,4
10	Силен дъжд с градушка и силен вятър	9	97239,5
11	Високо ниво на водата (наводнения)	3	4060,7
	Общо	91	535637,5

Източник: Nota informative cu privire la situatiile exceptionale si incendiile care s-au produs in Republica Moldova pe parcursul lunilor Ianuarie - Iunie 2019. http://dse.md/ro/date_statistice

Модел за управление на рисковете

В доклада се обсъжда модел за управление на рисковете. Предлаганият модел обединява четири етапа действия (рис. 1) (Щербак И. Н., А. А. Потапова, 2018, Классификатор, СНГ-Минск, 2003 и C. Aydın и V. Tecim, 2014].

Като първи етап се разглежда „предотвратяването“, в рамките на който действията са насочени към намаляване последиците от ИС. На този етап се изпълняват следните действия: анализ и систематизация на информацията за ИС, анализ на всички възможни уязвими моменти, провеждане на проверки относно готовността, разработка и създаване на нормативни актове и др. В началния етап, веднага след пристигане на първата информация за възникването на ИС, е необходима за търсене на правилните решения и комплекс от действия два пъти повече информация, отколкото на етапа за провеждане на спасителни операции и ликвидиране на последиците.

Следващият етап е „подготовка“. На този етап се прави анализ на силите и средствата на подразделенията за реагиране преди настъп-

ването на събитието. Към това се отнасят отработването на плановете за готовността, провеждане на тренировки /учения/, поддържане на системата за оповестяване, мониторинг, логистическа поддръжка на подразделенията за реагиране, попълване на запасите за материално осигуряване за поддържане на пострадалата територия в бъдеще.

Третият етап „реагиране“ включва непосредствената дейност по време на стихийните бедствия и/или други ИС, насочена към ликвидиране на последиците. На този етап бързината при вземане на решения и действията пряко зависи от достъпа до интересуващата ни информация, събрана и обработена през първите два етапа.

Заключителният четвърти етап „възстановяване“ обединява дейностите, насочени към възобновяване на жизнената дейност.

Рис. 1. Модел за управление на рисковете

Математическият модел за управление на рисковете при ИС, в най-общ вид, се изразява по следния начин:

$$W = f(x, y),$$

Където:

W – критерий за ефективност (общо означение);

X – управляеми променливи;

Y – неуправляеми променливи.

В дадения случай критерият за ефективност е числения показател за очакваната степен на ефективни действия за постигане на набелязаната цел. Той позволява да се изрази очакваната ефективност на планираните организационно технически мероприятия чрез точни количествени показатели. По стойността му от тези начини се избира най-добрият , като едновременно може да се прогнозира протичането на ИС с използването на система от ограничения за материалните и трудовите ресурси.

Трябва да отбележим, че изискванията, предявявани към математическия модел, са противоречиви. От една страна е необходимо моделът с достатъчно пълнота да отчита всички фактори, от които зависи протичането на ИС, а от друга – трябва да бъде достатъчно прост и ясен, за да позволява нагледно да се види зависимостта между параметрите му и крайните резултати.

В условията на формиране на информационната среда към процесите на поддържане вземането на управленски решения се предявяват повишени изисквания за оперативност, устойчивост, непрекъснатост, а също така в някои случаи и секретност. Във връзка с това закономерно възниква въпросът за защита на информацията.

Основни заплахи могат да бъдат:

- противозаконно събиране и използване на информация;
- унищожаване, повреждане, подтискане, и разрушаване на средствата и системите за обработка на информацията, телекомуникационните средства;
- въздействие върху средствата за идентификация на системата за защита на системите за обработка и предаване на информация;
- несанкциониран достъп до информацията, която се съхранява в базите данни;
- внедряване в техническото и програмно осигуряване на компоненти, които реализират функции, които не са предвидени в документацията на производителя на дадени изделия;
- разработка и разпространение на програмно осигуряване, нарушаващо нормалното функциониране на информационните и комуникационни технологии;
- изтичане на данни по техническите канали;

- внедряване на специални устройства за прихващане на информацията в техническите средства за обработка, съхранение и предаване на информацията по свързочните канали, а също така в служебните помещения;

- прихващане на информация в мрежите за предаване на данни, дешифриране на данните и налагане на лъжлива информация;

- нарушаване на законните ограничения за разпространение на информацията.

В рамките на този доклад под информационна сигурност ще разбираме състоянието на защитеност на информацията, информационните ресурси, техническите и програмни средства и на персонала от случайни или преднамерени действия с естествен или изкуствен характер, които са в състояние да нанесат ущърб на субектите на информационните отношения.

Заключение

Представеният комплекс от дейности по информационното осигуряване на процесите по управление на извънредни ситуации съвсем не изчерпва всички съвременни потребности. В частност, извън рамките на доклада остават проблемите при разработка на класификатор за системите за поддържане и вземане на решения. Разработването на такъв класификатор ще позволи да се определят всички възможни рискове, свързани с факторите, оказващи пряко или косвено въздействие. Именно познаването и разбирането на процесите при протичане на явленията ще помогне съществено да се намали влиянието на последиците от ИС.

Още един важен, до края неразработен проблем е анализът на методите, които се използват при оценката на ИС. За системите по поддържане на вземането на решения е необходимо да се създаде комплекс от методи с посочване на положителните и отрицателни страни. Това на свой ред изисква разработване и тестване на програмно осигуряване.

Друго важно направление при усъвършенстване на противодействието на ИС е развитието на системите за застраховане (под ред. Злобин Е. В и Т. В. Сарычева , 2018).

ЛИТЕРАТУРА

Nota informative cu privire la situatiile exceptionale si incendiile care s-au produs in Republica Moldova pe parcursul lunilor Ianuarie - Iunie 2019. http://dse.md/ro/date_statistice

Вишняков Я. Д. и др., Безопасность жизнедеятельности. Защита населения и территорий в чрезвычайных ситуациях : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений /— М .: Издательской центр «Академия», 2007. — 304 с.

И. Н. Щербак, А. А. Потапова. ФАО — ЕС: новые подходы к оказанию чрезвычайной помощи в кризисных ситуациях и стихийных бедствиях. МЕЖДУНАРОДНАЯ АНАЛИТИКА № 1 (23) 2018, с.77-87.

Страхование в эпоху цифровой экономики: проблемы и перспективы: сборник трудов XIX Междунар. науч.-практ. конф. (г. Йошкар Ола, 5–7 июня 2018 г.). В 2 т. Т. 1 / Росгосстрах ; Марийский гос. ун-т ; отв. ред. Е.В. Злобин, Т. В. Сарычева. – Йошкар-Ола: Изд-во Марийского гос. ун-та, 2018. –300 с.

Пянковский С.П. Информационная поддержка системы принятия решений в чрезвычайных ситуациях. // Актуальні проблеми природничих і гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених «Родзинка – 2019» / XXI Всеукраїнська наукова конференція молодих учених. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2019 С.239-241.

Классификатор чрезвычайных ситуаций природного и техногенного характера стран СНГ – Минск. 2003.

Description logic based earthquake damage estimation for disaster management C. Aydın and V. Tecim /Anadolu Univ. J. of Sci. and Technology - A - Applied Sci. and Eng. 15 (2) – 2014, page 93-103.